

SAPERZY WIELKOPOLSCY (1919-1939)

#1

O żołnierzach wojsk inżynieryjnych można powiedzieć wiele: „burzą i budują”, oraz za słowami gen. Kazimierza Sosnkowskiego: „Saper, bowiem jest to niejednokrotnie główne narzędzie zwycięstwa, pracuje ciężko, bez reklamy, bezimiennie. Za nich inni laury zbierają, choć oni głównie, niejednokrotnie przechylają szalę zwycięstwa na naszą korzyść. Moralną więc podstawą pracy sapera jest skromność, szukająca nagrody w poczuciu spełnionego obowiązku”.

Sztandar 7 Pułku Saperów Wielkopolskich

#MPW_online

Wielkopolskie
Muzeum
Niepodległości

Muzeum Powstania
Wielkopolskiego
1918-1919

SAPERZY WIELKOPOLSCY (1919-1939)

#2

Obecnie Święto Wojsk Inżynieryjnych obchodzone jest 16 kwietnia, zostało ustanowione na pamiątkę forsowania Odry (16 kwietnia 1945 roku). Zanim wybuchła II wojna światowa międzywojenni, poznańscy saperzy swoje święto obchodzili 14 sierpnia w dniu upamiętniającym bitwę pod Okuniewem z 1920 roku (element Bitwy Warszawskiej). Za swoje męstwo, zwycięstwo w walce z przeważającymi siłami wroga i za trwanie na stanowiskach otrzymali ówczasie orderzy Virtuti Militari. Pierwsze jednak medale wręczono saperom za niezwykle wyczyn, jakim było wysadzenie torów, walka z załogą pociągu pancernego oraz jego zdobycie 17 lutego 1919 roku pod Rynarzewem. Saperzy w czasie pokoju pomagali przy rozbudowie miasta wysadzając stare, pruskie fortyfikacje czy też budując systemy przeciwpowodziowe w 1924 roku. Dziś w Poznaniu nie ma dużej formacji saperkiej. Pododdziałem o tym charakterze jest Patrol Saperski Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych w Poznaniu stacjonujący na Gołęczynie.

Święto 7 Batalionu Saperów w Poznaniu. Wręczenie odznak pamiątkowych. Stoją od prawej: Jan Łuczak, płk Władysław Zachorowski (dowódca 3 Brygady Saperów w Poznaniu), płk Erwin Więckowski (zastępca dowódcy Okręgu Korpusu VII w Poznaniu). Rok 1931. (NAC)

#MPW_online

Wielkopolskie
Muzeum
Niepodległości

Muzeum Powstania
Wielkopolskiego
1918-1919

Lokalna, poznańska historia saperów zaczyna się wraz z zajęciem w dniu 2 stycznia 1919 roku koszar po pruskim 29 Batalionie Pionierów. Stacjonowali oni w rejonie dzisiejszych ulic: Saperska / Rolna. Zajęcia koszar dokonał oddział powstańczy pod dowództwem sierż. Wacława Leitgebera, składający się z 55 byłych saperów armii niemieckiej. Szybki napływ ochotników umożliwił sformowanie 1 Batalionu Saperów Wielkopolskich (późniejszy XV Batalion Saperów). Mimo że wciąż trwało organizowanie poszczególnych kompanii, saperzy zostali natychmiast włączeni do działań na frontach Powstania Wielkopolskiego. Najgłośniejszą akcją saperów wielkopolskich było zdobycie niemieckiego pociągu pancernego pod Rynarzewem 17 lutego 1919 roku. Poległo wówczas aż 6 z 9 saperów. Jako jedni z pierwszych spośród żołnierzy wielkopolskich odznaczeni zostali orderem *Virtuti Militari*. Po zakończeniu walk powstańczych w Wielkopolsce, zostali skierowani na Wschód. W międzyczasie sformowane zostały kolejne bataliony: XIV Batalion Saperów (sformowany 23 kwietnia 1919 roku), 7 Batalion Zapasowy Saperów (sformowany we wrześniu 1919 roku), XVII Batalion Saperów (sformowany 15 stycznia 1920 roku) i XXV Batalion Saperów (sformowany w grudniu 1920 roku). Podczas wojny polsko-bolszewickiej wielkopolscy saperzy brali udział w działaniach na różnych odcinkach frontu. Odznaczyli się w obronie Warszawy w 1920 roku. W bitwie pod Okuniewem (element Bitwy Warszawskiej) odparli atak przeważające siły bolszewików. "...pracujący saperzy porzucili oskardy i łopaty i z karabinami w ręku w walce powstrzymywali wroga w ciągu 2 i pół godzin na 2 i pół km. odcinku frontu, do czsu przybycia odwołów piechoty. Za czyn ten Naczelny Wódz osobiście udekorował XIV bataljon saperów orderem 'Virtuti Militari' we wsi Baszki". Na pamiątkę tego wydarzenia w okresie międzywojennym w dniu 14 sierpnia każdego roku 7 Pułk / Batalion Saperów obchodził swojej święto.

Pocztówka z widokiem koszar 29 Batalionu Pionierów na Wildzie w Poznaniu, zdobytych przez powstańców 2 stycznia 1919 roku. Początek XX w. (zbiory WMN)

SAPERZY WIELKOPOLSCY (1919-1939)

#4

W okresie międzywojennym były koszary pruskich pionierów na Wildzie stały się miejscem stacjonowania 7 Pułku / Batalionu Saperów. Historia jednostki rozpoczyna się w dniu jej sformowania 22 sierpnia 1921 roku, choć rodowodem sięga czasów Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 roku. Powstała w wyniku połączenia czterech wielkopolskich batalionów (XIV, XVII i XXV Batalionu Saperów oraz VII Batalionu Zapasowego Saperów). W 1929 roku w wyniku reorganizacji pułk został przeformowany w 7 Batalion Saperów. W okresie międzywojnia jednostka kilkakrotnie ulegała zmianom organizacyjnym. W 1929 roku pułk / batalion obchodził uroczyste jubileusz 10-lecia swego istnienia. Poznańscy saperzy zapisali się również silnie w historii Poznania, wspomogli rozwój przestrzenny miasta wysadzając stare pruskie fortyfikacje, czy niosąc pomoc mieszkańcom podczas wielkiej powodzi z 1924 roku.

Odczytywanie rozkazu dziennego wydanego z okazji jubileuszu. Widoczni m.in. gen. Kazimierz Dzierżanowski, gen. Anatol Kędziński, płk Grabowski, płk Aleksander Szychowski. Święto jubileuszu 10-lecia 7 Pułku (Batalionu) Saperów. Poznań, rok 1929. (NAC)

Defilada. Święto jubileuszu 10-lecia 7 Pułku / Batalionu Saperów. Poznań, rok 1929. (NAC)

Defilada. Święto jubileuszu 10-lecia 7 Pułku / Batalionu Saperów. Poznań, rok 1929. (NAC)

#MPW_online

Wielkopolskie
Muzeum
Niepodległości

Muzeum Powstania
Wielkopolskiego
1918-1919

SAPERZY WIELKOPOLSCY (1919-1939)

#5

Na pamiątkę bitwy pod Okuniewem (element bitwy Warszawskiej) 7 Pułk / Batalion Saperów w okresie międzywojennym obchodził swoje święto w dniu 14 sierpnia. Saperzy uczestniczyli również wraz z innymi oddziałami garnizonu miasta Poznań w uroczystościach wojskowych i państwowych.

Gen. Oswald Frank w towarzystwie m.in. płk. Konstantego Skąpskiego i mjr. Tobika przechodzą przed frontem 7 Pułku / Batalionu Saperów. Poznań, rok 1933. (NAC)

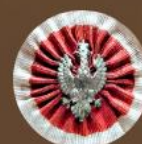

Defilada rezerwistów 7 Pułku / Batalionu Saperów. Poznań, rok 1933. (NAC)

#MPW_online

Wielkopolskie
Muzeum
Niepodległości

Muzeum Powstania
Wielkopolskiego
1918-1919

SAPERZY WIELKOPOLSCY (1919-1939)

#6

Dowódcy 7 Pułku (Batalionu) Saperów w Poznaniu w okresie międzywojennym:

- mjr Roman Rygiel - od sierpnia 1921 roku do listopada 1922 roku
- płk Artur Górski - od grudnia 1922 roku do stycznia 1926 roku
- ppłk Wiktor Krajewski (pełniący obowiązki dowódcy) - od lutego do sierpnia 1926 roku
- płk Aleksander Szychowski - od września 1926 roku do marca 1929 roku
- ppłk dypl. dr Marian Streifer - od kwietnia 1929 roku do stycznia 1931 roku
- mjr Stanisław Perko (pełniący obowiązki dowódcy) - od stycznia do marca 1931 roku
- mjr/ppłk Konstanty Skąpski - od marca 1931 roku do marca 1935 roku
- mjr Wincenty Krzywiec (pełniący obowiązki dowódcy) - kwiecień 1935 roku
- ppłk Arkadiusz Balcewicz - od maja 1935 roku do listopada 1938 roku
- ppłk Marian Zarzycki - od listopada 1938 roku do 3 września 1939 roku

Płk Władysław Zachorowski.
Dowódca 3 Brygady Saperów,
której podporządkowany był
7 Pułk / Batalion Saperów.

Mjr Konstanty Skąpski
Dowódca 7 Pułku /
Batalionu Saperów
w okresie od marca 1931 roku
do marca 1935 roku.

Ppłk dypl. Marian Strifer.
Dowódca 7 Pułku /
Batalionu Saperów
w okresie od kwietnia 1929 roku
do stycznia 1931 roku.

Mjr Marcei Rewieński.
Oficer nadetatowy 7 Pułku /
Batalionu Saperów.

#MPW_online

Wielkopolskie
Muzeum
Niepodległości

Muzeum Powstania
Wielkopolskiego
1918-1919

Aby być gotowym na każde wyzwanie czasu pokoju i wojny, saperzy doskonalili swoje umiejętności podczas ćwiczeń i zajęć teoretycznych oraz praktyczno-instruktorskich.

Światlica szkolna w koszarach 7 Batalionu Saperów.
Poznań, okres międzywojenny.

Fragment planu miasta Poznania. Widoczne koszary oraz plac ćwiczeń
7 Batalionu Saperów. Plan miasta Poznania z l. 30 XX w.

SAPERZY WIELKOPOLSCY (1919-1939)

#8

W przeszłości Poznań nawiedzały różnego rodzaju klęski żywiołowe. Jedną z najgroźniejszych była powódź. Rzeka Warta kilkakrotnie wylewała powodując znaczne straty. W walce z wielką wodą uczestniczyli również poznańscy saperzy, pomagając we wznoszeniu wałów przeciwpowodziowych. W 1924 roku Poznań nawiedziła jedna z największych w historii powodzi. Dzięki ofiarnej pracy 7 Pułku / Batalionu Saperów możliwe było ograniczenie rozmiarów wylewu rzeki.

Wielka powódź z 1924 roku. W wyniku zatoru lodowego poziom wody w Warcie szybko się podniósł zalewając okoliczne tereny. (Poznańska wiki)

Ostrów Tumski w Poznaniu w czasie wielkiej powodzi z 1924 roku. (NAC)

"...Na miejsce niebezpieczeństwa przybyła kompanja saperów oraz kompanja kolejarzy, które z wielkim trudem i narażeniem życia dzielnych ratowników zdołały wylew zatamować. (...) Prace ratunkowe wykonują saperzy także przy Czartorji oraz przy Bramie Warszawskiej, budując tam tamy. Niebezpieczeństwo, które groziło Śródcu, jest narazie zażegnane. Przyczyną bezpośrednią tej powodzi w Poznaniu jest wielki zator lodowy, który utworzył się pod Środą. Wczoraj zator ten został wysadzony przez kompanję saperów. Wszystkie domy przy Drodze Dębińskiej są zalane. Nad samą szosą woda stoi na kilka metrów wysoko. Szosa jest częściowo porozrywana, tak, że miejscami nie można na niej 5-metrowymi palami dosięgnąć gruntu. Wczoraj saperzy przeprowadzili tam akcję ratowniczą na pontonach, odwożąc z zalanych zewsząd domów ludność do bezpiecznego schronienia. Dziś w ten sam sposób ratują spędzone do ubikacyj na piętrach bydło i żywy inwentarz...". ("Kurier Poznański", nr 78 z 2 kwietnia 1924 roku, s. 3)

SAPERZY WIELKOPOLSCY (1919-1939)

#9

W 1924 roku dzięki wysiłkom poznańskich saperów udało się ograniczyć rozmiary wylewu Warty. Nie obyło się jednak bez ofiar. Podczas akcji ratunkowej zginął kapitan Czesław Pobóg-Prusinowski, a trójka innych saperów ledwo uszła z życiem, gdy zostali porwani przez silny nurt Warty. Nawet w czasach pokoju służba w jednostkach saperkich bywała niebezpieczna.

"...Tragiczna scena, przy której utracił życie dowódca 14 baonu saperów, śp. kapitan Prusinowski, rozegrała się wczoraj na łąkach przy Drodze Dębińskiej. Na skutek zawezwania telefonicznego z klubu wioślarskiego 'Warty' o ratunek, śp. kapitan Prusinowski wsiadł na konia i puścił się wplaw przez wodę. Zauważył z konia, jak trzej saperzy, spieszący na łódce z pomocą mieszkańcom restauracji w Parku Amerykańskim, dostawszy się na bardzo silny wir, przewrócili się z łódką i zaczęli tonąć. Natychmiast pospieszył tonącym na ratunek, niestety sam został pochwycony przez wir i utonął. Koń jego wypłynął. Trzej saperzy z wody wdrapali się na słup telegraficzny, który jednak następnie został przez prąd wyrwany z ziemi i splawiony. Rychła pomoc innych saperów ocaliła zaraz dwóch z nich, trzeciego zaś z wielkim trudem wydobyto już z wody i przywrócono do życia sztucznie. Zwłok śp. kpt. Prusinowskiego nie odnaleziono dotąd. Śp. kpt. Prusinowski jest rycerzem orderu "Virtuti Militari" i odznaczył się chlubnie w sierpniu 1920 r. pod Warszawą...". ("Kurier Poznański", nr 78 z 2 kwietnia 1924 roku, s. 3)

Grobowiec kapitana Czesława Pobóg-Prusinowskiego na stoku poznańskiej Cytadeli. Rok 1925. (NAC)

Nekrolog kapitana Czesława Pobóg-Prusinowskiego. "Kurier Poznański", nr 82 z 6 kwietnia 1924 roku, s. 10.

SAPERZY WIELKOPOLSCY (1919-1939)

#10

W ramach przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych saperów wykorzystywano do akcji przeciwpowodziowych oraz przeciwlodowych. Tworzące się zimą na Warcie kry lodowe stwarzały zagrożenie powodziowe, czego mieszkańcy Poznania doświadczyli mocno podczas wielkiej powodzi w 1924 roku. Tworzące się na rzece Warcie zatory lodowe saperzy usuwali przy pomocy materiałów wybuchowych (min).

Zgromadzeni na Moście Chwaliszewskim ludzie przyglądają się spływającej krze.
Poznań, rok 1932. (NAC)

Drewniany most na Warcie w Pyzdrach. W tle widoczny wybuch miny założonej przez saperów w celu zlikwidowania zatoru lodowego na rzece.
Pyzdry, rok 1929. (NAC)

#MPW_online

Muzeum Powstania
Wielkopolskiego
1918-1919

SAPERZY WIELKOPOLSCY (1919-1939)

#11

Staraniem Ministerstwa Spraw Wojskowych, przy 7 Batalionie Saperów w Poznaniu organizowane były również specjalne kursy z zakresu przeciwdziałania powodziom i zatorom lodowym. Prowadzone były przez oficerów 7 Batalionu Saperów. Kursanci mogli nie tylko zapoznać się z teorią, lecz także praktyką. Podczas kursu przeprowadzano ćwiczenia minerskie z zakresu niszczenia zatorów lodowych ładunkami wybuchowymi (minami).

Pokaz roszadzenia lodu przez 7 Batalion Saperów w Poznaniu. Rok 1930. (NAC)

Uczestnicy kursu przeciwpowodziowo-lodowego przy 7 Batalionie Saperów w Poznaniu zorganizowanego w dniach 15 lutego - 7 marca 1930 roku. Kierownikiem kursu był ppłk Marian Jan Steifer, dowódca 7 Batalionu Saperów w Poznaniu. ("Wielkopolska Ilustracja", nr 10 z 11 marca 1930 roku)

Pokaz roszadzenia lodu przez 7 Batalion Saperów w Poznaniu. Rok 1930. (NAC)

#MPW_online

Wielkopolskie
Muzeum
Niepodległości

Muzeum Powstania
Wielkopolskiego
1918-1919

SAPERZY WIELKOPOLSCY (1919-1939)

#12

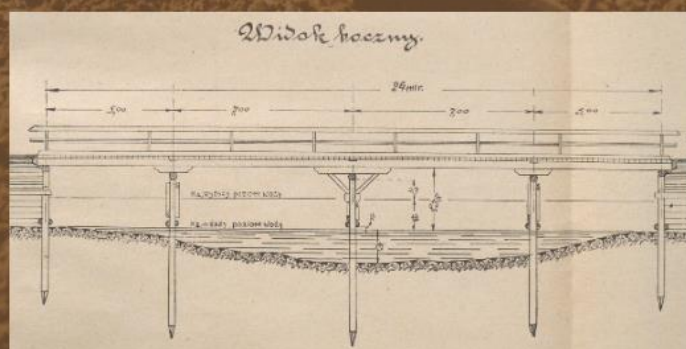
Saperzy uczestniczyli również w budowie mostów i dróg w ramach rządowych robót publicznych. Decyzję o wykorzystaniu saperów w pracach nad rozwojem państwowej sieci drogowej podjął Sejm RP uchwałą z 1 marca 1927 roku:

"Sejm wzywa Rząd do przystosowania ćwiczeń oddziałów saperskich do zajęć praktyczno-instruktorskich nad budową mostów i dróg szosowych, co znacznie obniży wydatki Rządu i ciał komunalnych oraz znacznie przyspieszy planowe wykonanie sieci komunikacji dróg wodnych i bitych".

Tylko w przeciągu lat 1928-1930 w różnych zakątkach kraju powstał cały szereg nowych mostów i dróg - m.in. składany most kolejowy pod Tczewem (1928), czy most drogowo-kolejowy nad Czeremoszem w Kutach przy granicy polsko-rumuńskiej (1930). Tym samym saperzy przyczyniali się do rozwoju sieci drogowej międzywojennej Polski. W podobnych pracach, prowadzonych na ziemiach zachodnich, uczestniczył również 7 Batalionu Saperów w Poznaniu.

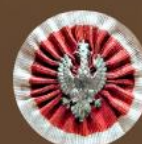
"...Przywiązujemy wielką wagę do swej pracy, albowiem pomijając nawet względy użyteczności wojskowej, czy ogólnej, którym most ten będzie służył wierzymy, że powstała rzecz trwała, że ogólny dorobek państwa polskiego powiększył się o jedno dzieło więcej, że chociaż ten most jest jak gdyby tylko jednym palem wbitym pod wspianą budowlę mostu Rzeczypospolitej, to jednak saperzy polscy pal ten wbili i obili mocno, solidnie, sumiennie i w ten sposób wzięli twórczy udział i - że się tak wyrażę - gromadnem dobytku Państwa...".

Pułkownik Władysław Zachorowski, dowódca 7 Batalionu Saperów w Poznaniu.

Rysunek techniczny jednego z wielu mostów wzniesionych przez saperów na Kresach Wschodnich w l. 1928-1930.

#MPW_online

Muzeum Powstania
Wielkopolskiego
1918-1919

SAPERZY WIELKOPOLSCY (1919-1939)

#13

W 1931 roku w ramach programu rządowych robót publicznych saperzy z 7 Batalionu Saperów w Poznaniu wzniesli nowy most nad Wartą w Biedrusku. "...Most ten, długości bieżącej 200 m, o nośności 20 ton na 1 m kw., przeznaczony jest do użytku publicznego, łącząc Bolechowo z Biedruskiem. Wykonany z drzewa, posiadając przytem częściowe nośne części konstrukcji żelaznej, stanął most, przy pracy 250 ludzi, w rekordowym, bo zaledwie dwumiesięcznym terminie, co świadczy o niezwykłym wyrobieniu technicznym naszych wojsk saperskich. Stwierdzić również należy niezwykłą solidność budowy, estetyczny wygląd oraz niskie, dzięki zastosowaniu przy budowie posiadanych przez Dyрекcję Robót Publicznych belek, koszty budowy mostu, o którym znawcy wyrażają się z pełnem uznaniem...". ("Dziennik Poznański", nr 230 z 6 października 1931 roku, s. 3)

Most nad Wartą w Biedrusku. Widok z dołu. Rok 1931. (NAC)

Most nad Wartą w Biedrusku. Widok ogólny. Na pierwszym planie widoczny most pontonowy. Rok 1931. (NAC)

Wartownicy na moście w Biedrusku. Rok 1931. (NAC)

SAPERZY WIELKOPOLSCY (1919-1939)

#14

"...Uroczystość poświęcenia zgromadziła w Biedrusku licznych przedstawicieli władz państwowych, samorządowych, wojskowości oraz obywatelstwa okolicznego. Wśród obecnych zauważyliśmy m.in. dowódcę Okręgu Korpusu p. gen. Dzierżanowskiego, dowódcę brygady kawalerji p. gen. Zahorskiego, (...) szefa saperów M. S. Wojsk p. ppułk. Arczyńskiego, dowódcę 1 p. czołgów p. mjr. Levitous, dowódców baonów saperów, wchodzących w skład 3 brygady sap., pp. pułk. Langnera (Przemyśl), mjr. Skąpskiego (Poznań) i ppułk. Gorczyńskiego (Toruń), pozatem szereg dowódców oraz przedstawicieli poszczególnych pułków wzgl. jednostek wojskowych. (...) Na moście pięknie udekorowanym zielenią i chorągiewkami oraz emblematami wojsk saperskich, ustawił się 7 baon saperów ze sztandarem pułkowym i orkiestrą. Punktualnie o godz. 11-ej przyjechał, specjalnie przybyły na to święto saperskie, p. Minister Robót Publicznych gen. Norwid-Neugebauer w towarzystwie zastępcy pierwszego wiceministra Spr. Wojskowych p. gen. Kasprzyckiego (...). Po przejściu przed oddziałami wojskowymi oraz przysp. wojsk. p. Minister udał się na most, gdzie po przecięciu wstęgi nastąpiło poświęcenie mostu, którego dokonał ks. dziekan Wilkans. Po szczegółowym zwiedzeniu mostu, o którego wykonaniu p. Minister wyrażał się jak najpochlebniej, udano się do miejscowego kasyna oficerskiego..." ("Dziennik Poznański", nr 230 z 6 października 1931 roku, s. 3)

Uroczystość otwarcia mostu nad Wartą w Biedrusku.
Rok 1931. (NAC)

Uroczystość otwarcia mostu nad Wartą w Biedrusku.
Rok 1931. (NAC)

Poświęcenie mostu przez ks. dziekana Juliana Wilkansa.
Rok 1931. (NAC)

SAPERZY WIELKOPOLSCY (1919-1939)

#15

ZADANIA SAPERÓW W CZASIE POKOJU

Pomoc w zwalczaniu skutków klęsk żywiołowych i akcja przeciwpowodziowa. W 1924 roku podczas wielkiej powodzi, która nawiedziła Poznań, saperzy uczestniczyli w budowie wałów przeciwpowodziowych.

Prace minerskie. Pomoc w rozbiórce starych obiektów fortyfikacyjnych. W przypadku Poznania wyburzenie części pruskich fortyfikacji umożliwiło rozwój przestrzenny miasta.

Budowa mostów i dróg w ramach rządowych robót publicznych. 1 marca 1927 roku Sejm RP przyjął uchwałę o wykorzystaniu, w ramach ćwiczeń i zajęć praktyczno-instruktorskich, oddziałów saperów w pracach nad budową mostów i dróg szosowych.

Akcja przeciwlodowa. W ramach przeciwdziałania klęskom żywiołowym saperzy rozsadzali materiałami wybuchowymi kry lodowe stanowiące zagrożenie powodziowe.

Przygotowanie do działań w czasie wojny. Ćwiczenia i zajęcia teoretyczne i praktyczno-instruktorskie oddziałów saperskich.

SAPERZY WIELKOPOLSCY (1919-1939)

#16

ZADANIA SAPERÓW W CZASIE WOJNY

Budowa przepraw (mostów, mostów pontonowych, kładek) przez przeszkody wodne. Zapewnienie szybkiego i sprawnego przetransportu wojsk wpływa na tempo marszowe kolumny.

Prace minerskie. Usuwanie pozostawionych przez nieprzyjaciela min i pułapek oraz zapór na szlakach komunikacyjnych. Podczas odwrotu niszczenie infrastruktury komunikacyjnej, by spowolnić natarcie nieprzyjaciela.

Prace polowe. Budowa umocnień polowych (okopów, schronów, stanowisk ogniowych) i zapór przeciwczołgowych, tworzenie pól minowych.

Rozpoznanie. Patrol zwiadowczy saperów przeprowadza podczas marszu kolumny wojsk rozpoznanie dróg i budowli drogowych - określa możliwości wykorzystania szlaków komunikacyjnych. Podczas natarcia przeprowadza rozpoznanie przedpoja i pozycji nieprzyjacielskich.

Wytyczenie, uporządkowanie i przysposobienie dla ruchów wojsk szlaków komunikacyjnych. Określenie, które drogi nadają się do wykorzystania przez piechotę, artylerię i tabory, a które przez sprzęt ciężki - czołgi, ciężką artylerię, ciężki transport kołowy.

SAPERZY WIELKOPOLSCY (1919-1939)

#17

Napis z poznańskiego pomnika ku czci poległych saperów:

"Z skał wystawione piramidy runą
i słowo imion w niepamięć zaśnie
i pokolenia w mogiłę się zsuną
a chwała czynu nigdy nie zgaśnie"

7 Pułk Saperów Wielkopolskich
W czerwcu 1923 roku

Poznań pomnik ku czci poległych saperów wzniesiony przez żołnierzy
7 Pułku / Batalion Saperów Wielkopolskich. Rok 1930. (NAC)

#MPW_online

Wielkopolskie
Muzeum
Niepodległości

Muzeum Powstania
Wielkopolskiego
1918-1919

SAPERZY WIELKOPOLSCY (1919-1939)

#18

TO MY SAPERZY!

"Kto w mróz trzaskający, słońce, niepogodę,
Z toporem w ręku, mostem skuwa rzeki?
Kto w trudzie robi przed wrogiem zagrodę
Przed swoją piechotą buduje zasieki?
Kto wroga szuka, gdy w ukryciu leży?

To my saperzy!

Zrywać przewody na przeciwnej stronie,
Wysadzać mosty, rujnować drogi,
Rujnować schrony, przeszkadzać w obronie;
Gdy wróg ucieka, podstawia mu nogi -
Do tej roboty krzyczą szwoleżery:

Chodźcie sapery!

Kto nie odmówi nigdy swej pomocy
Artylerzystom, jak również piechocie,
I kawalerji? Komu w dzień czy w nocy
Nigdy nie zbywa na zacnej ochocie
Spieszyc z pomocą, bić kto w Boga wierzy?

To my saperzy!

A gdy się zbierze dobrane kólecčko,
By się zabawić po wojennym trudzie,
Poznasz się bliżej z komiśną wódeczką,
Bawią się wszyscy i wesoło w budzie,
Kto pierwszy zwali się pod stół i leży?

To my saperzy!

Więc teraz chociaż zdaleka od domu,
Święta spędzamy na brzegu Świsłoczy,
Niechaj nie psuje się humor nikomu,
Niech bez łez tęsknych będą nasze oczy,
Bo saper zawsze dzielny jest i świeży -

Wiwat saperzy! "

Szer. saper, XIV. Baon.

"14 Dywizja Piechoty. 1-sza Dywizja Strzelców Wielkopolskich w wojnie i pokoju", Poznań 1937.

#MPW_online

Muzeum Powstania
Wielkopolskiego
1918-1919

SAPERZY WIELKOPOLSCY (1919-1939)

#0

REALIZACJA PROJEKTU

Projekt grafiki:
Jan Gruszka

Tekst:
Piotr Kotecki, Jan Gruszka

Wykorzystano materiały z zasobów:
Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości (WMN)
Biblioteki Narodowej w Warszawie (BN Polona)
Narodowego Archiwum Cyfrowego (NAC)

POZNAŃ
2020

#MPW_online

Muzeum Powstania
Wielkopolskiego
1918-1919